

Taalcultuur: Talen in beweging

Leonie Cornips

T&T 65 (2): 125–147
DOI: 10.5117/TET2013.2.CORN

Abstract

This paper aims to encourage the interdisciplinary study of ‘languageculture,’ an approach to language and culture in which ideology, linguistic and cultural forms, as well as praxis are studied in relation to another (cf. Cornips et al 2012). It focuses on the construction of local and regional identities in Limburg and the linguistic political context of this Southern-Netherlands region where people are strongly aware of their linguistic distinctiveness.

This contribution addresses the impact of globalization processes and mobility of speakers resulting in new and complex patterns of cultural and linguistic encounters. Since globalization does not only affect dominant areas, we need a new understanding of language and identities in peripheral areas in Europe (cf. Cornips et al. 2012). Although dialects are traditionally seen and analyzed as something that anchor people in a local context, speakers have become translocal i.e. people and the ways in which they speak are on the move (cf. Quist 2010). In this paper, in contrast to dialectology and dialect atlases based on modern linguistic theoretical insights like the Syntactic Atlas of the Dutch Dialects (SAND), place is not conceived in objective, physical terms but instead as an emic, culturally defined category (Johnstone 2004). The process of place-making provides insight in how people categorize themselves and others through languagecultural practices.

Keywords: languageculture, linguistic form, linguistic practice, language ideology, location, local identities, dialect, language variation, possessive dative construction, V₃, grammatical gender, article

1. Inleiding¹

Een fragment van Connie Palmen schetst hoe in haar herinnering een kind in Limburg in de tweede helft van de vorige eeuw tussen allerlei talen en dialecten opgroeide. Ik citeer:

‘Het lage land van mij ligt ook zo gek, zo buitengaats, een verloren, bijkans afgeknepen slurf die overal in bungelt behalve in Nederland. Voor mijn tiende kende ik andere nationaliteiten beter dan de Nederlandse. Ingeklemd tussen tweetalige Belgen, Duitsers, andere Limburgers en dagelijks ondergedompeld in het Latijn van de kerk, was Nederlands de zoveelste taal, een die ik op school moest leren spreken. Wat ik als kind niet zag begreep ik later, dat ik omringd was door vreemde klanken, door het geroezemoes van het betoverende, onbegrijpelijke Latijn van mijn ochtenden, het Vlaams en Frans van het land aan de ene kant en het Duits van het land aan de andere kant, met de verschillende dorpsdialecten boven en onder me (...). Niks verstond ik en alles’.²

Palmen beschrijft Limburg als nauwelijks behorend tot Nederland door de aandacht te vestigen op de excentrische ligging van deze provincie, de onbekendheid met andere Nederlanders en het Nederlands.

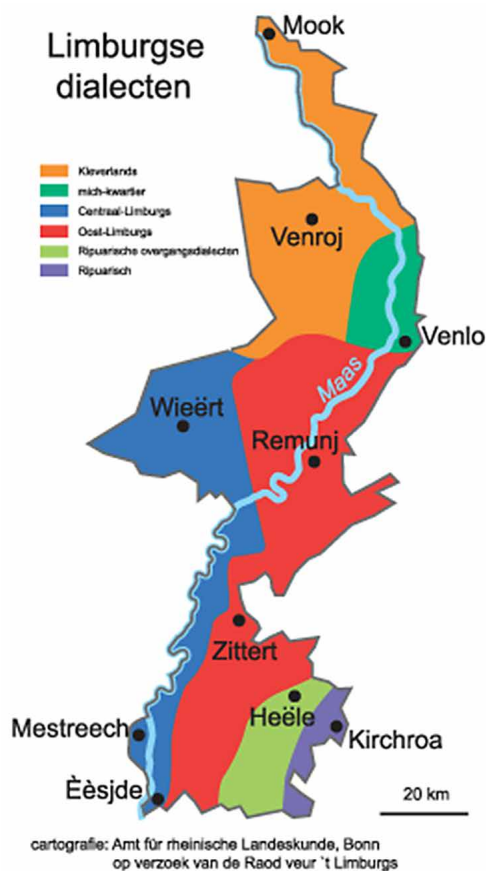
In dit fragment introduceert zij diverse taalvariëteiten die aan specifieke plekken verbonden zijn. Het Nederlands hoort binnen de schoolmuren thuis, Latijn in de kerk en Vlaams (vanuit Palmens perspectief), Frans en Duits aan de overkant van de zeer nabije grenzen, en dialecten binnen de grenzen van de dorpen. Bovendien behoren tot die specifieke talen en plekken, specifieke sprekers in specifieke rollen. Onderwijzers en leerlingen spreken Nederlands, de pastoor spreekt Latijn en familie, dorpsgenoten en mede-Limburgers dialect. Het Nederlands dat als tweede taal geleerd moet worden, is de enige uitzondering op de gepresenteerde hechte verbinding tussen één plek, één spreker en één taal. Deze hechte verbinding wil zeggen dat elke spreker dwingend als eentalig voorgesteld wordt vanaf zijn of haar geboorte. Daarnaast weerspiegelt elke spreker in hoe hij of zij spreekt onontkoombaar de plek waar hij of zij geboren en opgegroeid is (Heller 2011, Quist 2010).

2. Hechte verbinding tussen spreker, taal en plek

De hechte verbinding tussen één plek, één spreker en één taal leeft in de verbeelding van de meeste sprekers. Deze verbeelding zou gevoed kunnen zijn door taalkundige en vooral dialectologische onderzoekspraktijken. De dialectologie baseert zich op de geografische visie waarin een ‘plek’ niet meer dan een coördinaat op een landkaart is. Een plek verschilt van een andere plek doordat beide relationeel in de ruimte gesitueerd zijn en verschillende fysieke karakteristieken hebben (Johnstone 2004, 2010). Een ‘plek’ wordt dus voorgesteld als een objectief gegeven en niet als ‘keuze’.

2.1 Een isoglossenkaart

Een casus van een dialectologische uitwerking van deze relationele visie op ‘plek’, zijn de zogenaamde isoglossenkaarten die voor diverse talen en dialecten in de wereld geproduceerd zijn. De traditionele isoglossenkaart van Nederlands Limburg (zie figuur 1) visualiseert het territoriale gebied van de provincie als een dialectlandschap dat in zes dialectgroepen onderverdeeld is.³

Figuur 1 De traditionele isoglossenkaart van Nederlands Limburg

De isoglossen bakenen deze dialectgroepen af op basis van klankverschijnselen in woorden (Goossens & Van Keymeulen 2006, Hermans 2013). Maar deze kaart doet de complexe relatie tussen (groepen) mensen en datgene dat zij spreken tekort. De kaart suggereert dat er inderdaad zoiets als taalgrenzen bestaan die, net als politieke grenzen, mensen en hun dialecten haarscherp van elkaar scheiden. Bovendien suggereert een dergelijke kaart dat mensen uitsluitend eentalig zijn en altijd op dezelfde wijze spreken.⁴

2.2 Afbakening dialect is arbitrair

Ondertussen laat taalkundig onderzoek zien dat iedere afbakening van een dialect arbitrair is. Elk talig verschijnsel kan, afhankelijk van de grammaticale component (lexicon, uitspraak of zinsbouw), een verschillende geografische distributie vertonen. Doordat die componenten elkaar niet overlappen, vloeien – wat wij talen en dialecten noemen – in een geografisch gebied als waaiers in variërende breedtes in elkaar over. Het is dus niet mogelijk om taalkundig vast te stellen waar het ene dialect begint en het andere ophoudt. Daardoor is het ook niet mogelijk om taalkundig een ‘taal’ of een ‘dialect’ te definiëren indien deze termen aan typologisch nauw verwante variëteiten refereren zoals aan het Nederlands, Duits, Fries of een Limburgs dialect.⁵ Het verschil tussen wat als een ‘taal’ en ‘dialect’ beleefd wordt, is afhankelijk van de taalideologie in een samenleving en het gevolg van politieke beslissingen (Haugen 1997[1966], Milroy 2001). Daarnaast is er geen enkel talig verschijnsel in de dialecten van Nederlands Limburg dat zich volledig over die provincie uitstrekt of zich tot die provincie beperkt (Barbiers e.a. 2005 en 2008, De Schutter e.a. 2005, Goeman e.a. 2008, Notten 1988: 57, Cornips 2013).

2.3 De onzichtbaarheid van talen in beweging in taalkundig onderzoek

Een isoglossenkaart is het resultaat van historisch dialectologisch onderzoek. Met een isoglossenkaart probeerde de dialectoloog verschillen tussen dialecten te verklaren als gevolg van uiteenlopende historische ontwikkelingen. Historisch onderzoek selecteerde daartoe bij voorkeur sprekers als respondenten die in een dorp of agrarische plek geboren en getogen zijn. Dit zijn de sprekers die het ‘dialect’ spreken dat zij via hun ouders verworven hebben, die ook door geboorte tot die plek behoren. Deze respondenten zijn vaak oudere mannen die niet uit het dorp weg zijn geweest, de zogenaamde NORM-spreker, zie Chambers & Trudgill (1998: 29). Net als in de historische en moderne dialectologie, focust ook het theoretische onderzoek naar microvariatie op deze respondenten. Dit

type onderzoek probeert de grenzen van taalvariatie te beschrijven en te verklaren.

Een relevante vraag in dit type onderzoek is waarom bepaalde zinnen of taalstructuren als bijvoorbeeld in (1) niet voorkomen terwijl ze logisch wel mogelijk zijn. Een zin als in (1) waarin het bepaald lidwoord *de* achter het zelfstandig naamwoord *man* staat is niet mogelijk in het Nederlands of in een dialect in het Nederlandse taalgebied, maar wel bijvoorbeeld in het Deens.

(1) Ik zie *man de* niet

Het onderzoek naar microvariatie probeert mogelijke en onmogelijke zinnen tussen zeer nauw verwante taalvariëteiten zoals dialecten te achterhalen.⁶

Het geschetste taalkundig onderzoek versterkt echter door de focus op een bepaald type respondent een theoretische ideologie waarin de ideale spreker verankerd is aan één plek en bovendien uitsluitend dialecttalig is. Tegelijkertijd ontstaat de indruk dat oudere en vaak mannelijke sprekers de kernleden van een gemeenschap zijn, of anders gezegd, dat het dialect van vrouwen en kinderen niet het meest geschikt zouden zijn om te onderzoeken (Eckert 2011). Ten slotte informeren reconstructies van oudere taalfases dit type onderzoek (Van Bree 1996: 235). De focus op respondenten die geboren en gebleven zijn op dezelfde plek, is evenzeer te vinden in het klassieke sociolinguïstische onderzoek van Labov. In dit type onderzoek bestuderen taalkundigen hoe taalvariatie tussen groepen sprekers in steden samenhangt met sociale verschillen tussen die sprekers.⁷ In dialectgeografisch en Laboviaans sociolinguïstisch onderzoek in Nederland blijft dus studie naar hoe vrouwen spreken evenals jongeren, meertaligen en mensen die mobiel zijn of waren, onderbelicht. Het gevolg is dat de illusie van een hechte verbinding tussen één spreker, één taal en één plek kan voortduren.

3. Over taalvariatie en taalcultuur

De relatie tussen spreker, plek en taal is echter veel meer complex, fluïde, meerdimensionaal en ambigu dan het taalkundig onderzoek voorstelt.

3.1 Vrijwillige regio's

De talige verschillen tussen verschillende sprekers uit dezelfde plek of regio (zoals die bijvoorbeeld naar voren komen uit het veldwerk waarvan de resultaten gepresenteerd zijn in Cornips 1994) ondersteunen de

theoretische ontwikkelingen binnen de sociale geografie in de tweede helft van de twintigste eeuw. Hierin is het idee van de ‘traditionele regio’ vervangen door dat van de ‘vrijwillige regio’. In dat perspectief is een ‘plek’ het resultaat van de diverse keuzes die verschillende groepen mensen maken en de manier waarop zij de wereld zoals zij die beleven indelen. Mensen creëren een fysieke ruimte tot een ‘plek’ als betekenisvolle context van menselijk handelen. Zij identificeren zich met een plek zodanig dat die voor hen betekenis heeft, vertrouwd is en transparant in vergelijking met een ‘plek’ elders (Johnstone 2004, 2010, 2011a,b en Gal 2011). Vanuit deze context impliceert een plek creëren dat groepen mensen op een bepaalde wijze spreken, dat zij op een bepaalde wijze aan gebeurtenissen deelnemen en rituelen uitvoeren.

Op deze wijze zijn ze ook herkenbaar voor anderen die hen daardoor als van een en dezelfde plek identificeren. Vooral in publieke gebeurtenissen krijgt de onderlinge verbondenheid tussen mensen door hoe zij spreken, waarover zij spreken en hoe zij zich gedragen vorm en uitdrukking. En hierin onderscheiden zij zich tegelijkertijd van anderen (Brubaker & Cooper 2000). In de publieke ruimte is zicht- en hoorbaar wie kan spreken en wie niet en welke talen en talige elementen gehoord mogen worden en welke niet (Bucholtz & Hall 2005, 2008 en Cornips & de Rooij 2013). Taalcultuur speelt zich dan ook af in sociale gebeurtenissen in de publieke ruimte, de ‘plek’ waar het gevoel van ergens ‘bij te horen’ ontstaat en waar groepsidentiteiten gecreëerd worden (Cornips, de Rooij & Stengs 2012, Eckert 2010). Deze identificaties vinden plaats in een voortdurend proces van het met elkaar uitwisselen van ideeën, gevoelens en meningen (Cornips & Stengs 2010). Groepsidentificaties veranderen continu afhankelijk van de politieke en sociaal-culturele context. Groepen en relaties tussen groepen zijn daarmee niet statisch, niet eendimensionaal en niet voorspelbaar. Mensen behoren niet tot één groep maar tot vele, omdat regionale, sociale en etnische identiteiten in een veld van tegenstellingen interageren. Waar men in Limburg als overal elders in Europa in die publieke ruimte voor een dialect kiest, is lokale identiteitsvorming zeer waarschijnlijk van emotionele betekenis.

3.2 Taalcultuur

Onderzoek naar taalcultuur zal dan ook inzicht moeten proberen te krijgen in het hele talige feit dat essentieel is voor sociale, etnische en regionale identificaties en de veranderingen daarin (Kroskrity 2000 en Irvine 2001). Dit “hele talige feit” verwijst naar de dubbelrol van ‘taal’ als cultureel bindmiddel: taal is voor mensen een middel om cultuur te produceren en

te reproduceren, maar taal vormt zelf ook het hart van een cultuur. Als groepsidentificaties veranderen, veranderen culturen en talen en in die veranderingen construeren groepen zich weer. Taalcultuur refereert aan het hele talige feit dat de onontkoombare hechte vervlechting weergeeft tussen de talige vorm, de context van de talige vorm en de taalideologie.

De taalkundige die de grenzen van taalvariatie onderzoekt, focust op de talige vorm of structuur door deze uit zijn context te lichten. Het is een uitdaging voor deze taalkundige om het hele scala aan taalverschijnselen dat een spreker in al zijn interacties en identificaties kan inzetten, theoretisch te verklaren. Immers, tot de betekenis van de taalvorm draagt de actuele context bij waarin de vorm gebruikt wordt. Afhankelijk van hoe mensen zich tot die context verhouden, verbinden zij bepaalde talige vormen met ideeën over de sprekers ervan (Kroskrity 2000 en Irvine 2001). Op deze wijze vindt een transformatie plaats van talige kenmerken in sociale beelden waarbij talige verschillen, sociale contrasten aanduiden (Preston 2002). Sprekers geven aan hun talige productie een extra symbolische betekenis en dit kan leiden tot taalvariatie en taalverandering. Voor de sociale wetenschapper is het vanzelfsprekend dat de talige keuzes de sprekers juist maken tot wie ze zijn en tot welke groepen ze willen behoren en hoe ze zich een plek eigen maken. Of meer precies uitgedrukt, voor de sociale wetenschapper is het vanzelfsprekend dat deze keuzes sprekers toestaan om zichzelf in identificaties telkens opnieuw vorm te geven (Joseph 2010: 9). Voor de sociale wetenschapper, echter, is het een uitdaging om te kunnen achterhalen waarom in identificaties niet alle logisch mogelijke talige verschijnselen ingezet kunnen worden zoals blijkt uit de onmogelijke zin in (1). Welke aard hebben deze talige restricties en hoe en in welke context kunnen sprekers deze restricties opheffen?

De talige vorm, het taalgebruik en de taalideologie beïnvloeden elkaar voortdurend. Het talige materiaal dat we produceren, heeft immers altijd een bepaalde gebruiksgeschiedenis en is daarom meerstemmig.⁸ Eén talige vorm kan verschillende gebruikscontexten oproepen en kan tegelijkertijd verschillende betekenissen of ladingen hebben voor verschillende taalgebruikers. Zo kan een spreker met een zachte 'g' regionaal geduid worden als iemand van beneden de grote rivieren, religieus als Rooms-Katholiek, sociaal-cultureel als 'gastvrij' of als het 'meest sexy' zoals recentelijk bleek uit een enquête van datingsite Parship (zie figuur 2).

Praten met een zachte 'G' het sexiest

ARTIKEL REACTIES Wil je dit artikel later lezen? BEWAAR MEER OVER YOU

Door: redactie
24-11-11 - 12:35

[f](#) [t](#)

Beweerd wordt dat de taal van de liefde universeel is, maar een Brabants accent klinkt ligt toch net iets lekkerder in het gehoor ligt dan plat Achterhoeks. Een poll van datingsite Parship wijst uit dat we het spreken met een zachte 'G' het meest opwindend vinden.

Parshipleden werd gevraagd of ze een voorkeur hebben voor een accent van een toekomstige partner. Oftewel, welk dialect vind je het meest sexy?

Gekozen kon worden uit negen mogelijkheden: Brabants, Zeeuws, Zuid-Hollands/Rotterdams/Haags, Gronings/Drents, Noord-Hollands/Amsterdams, Limburgs, Fries, Twents/Achterhoeks en Utrechts.

Zowel veertig procent van de single mannen als vrouwen kozen voor Brabants. Het Limburgs en Hollands/Amsterdams kwamen op de tweede en derde plek. Bij single mannen hoef je niet aan te komen met een Utrechts accent. Dat eindigde als laatste. En bij de single vrouwen valt een Zeeuws accent niet in de smaak.

NIEUW

- 23:10 [Kampioen Celt](#)
- 23:05 ['Tori Spelling g McDermott'](#)
- 22:53 [Chinese blinde Congreslid om](#)
- 22:52 [Drew Barrymo](#)
- 22:31 ['Samenwerking herhaling vatb](#)

TOP VANDAAG TOP D

Party houdt vol: 'Sylvie en Rafael al maand uit elkaar'

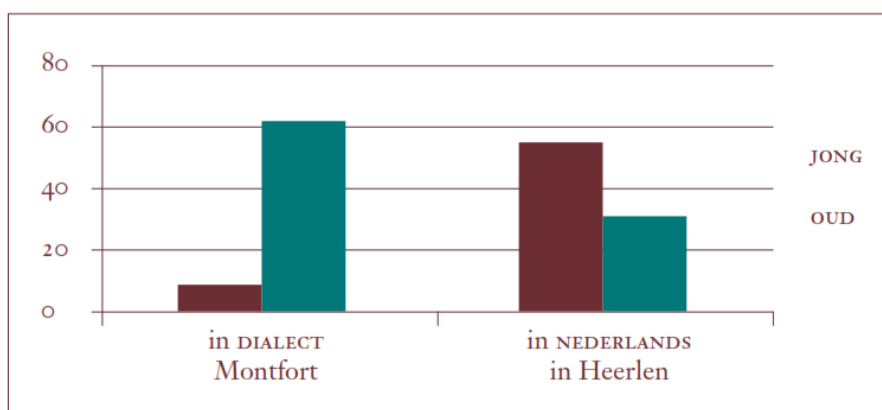
Figuur 2⁹

4. Een goed voorbeeld: De onvervreemdbaar bezitsconstructie

Vragen die in interdisciplinair onderzoek naar taalcultuur dan ook centraal staan, zijn hoe mensen zich identificeren met anderen en met wie tegelijkertijd niet en welke talige elementen in deze processen ingezet worden en welke niet? Een goed voorbeeld hoe onderzoek naar taalcultuur inzicht kan bieden in sociale en regionale identificaties en de veranderingen hierin is het volgende (Zie Cornips, de Rooij & Stengs 2012). Uit onderzoek van Pierre Bakkes begin jaren negentig blijkt dat jongeren in het dialect van Montfort, in tegenstelling tot ouderen, nog nauwelijks zinnen zeggen als *Hij wast zich de handen* (Bakkes 1996). Dit type zin – een onvervreembare bezitsconstructie genoemd – is verspreid over veel dialecten in het oosten van Nederland. Een constructie als *Hij wast zich de handen* behoort tot een dialect van het Nederlands, maar de letterlijke Franse vertaling, namelijk “Il se lave les mains” tot de officiële standaardtaal in Frankrijk.

Bakkes schaaft deze teruggang in gebruik onder de noemer ‘dialectverlies’, dat wil zeggen dat dit type zin uit het dialect verdwijnt. Maar onderzoek

van mijzelf, ook begin jaren negentig, toont aan dat juist de jongeren in Heerlen de onvervreemdbare bezitsconstructie significant meer gebruiken in hun Nederlands dan de oudere sprekers (Cornips 1994, 2003/2012). Een type zin dat karakteristiek is voor de oostelijke Nederlandse dialecten verdwijnt dus uit het dialect van de jongere sprekers uit een Limburgs dorp, maar wint terrein in het gesproken Nederlands van jongere sprekers 50 kilometer meer naar het zuiden. Of anders gezegd, het Nederlandse *Hij wast zijn handen* dringt door in het dialect van Montfort maar verdwijnt uit het Nederlands van Heerlen voor het dialectische *Hij wast zich de handen* (Cornips 2006). Deze tegengestelde veranderingen kunnen niet geduid worden in taalgeografisch en Laboviaans sociolinguïstisch onderzoek waarin hoe iemand spreekt of hoe iemands grammatica eruitziet, iemands geboorteplek en sociale positie reflecteert (Labov 1966, 1972, 1994). We hebben daarvoor kennis nodig over de symbolische betekenis van de talige vorm die, afhankelijk van wie deze produceert en interpreteert, een potentiële aanwijzing (index) is voor een ‘plek’, sociale positie of stereotypering. De variant *Hij wast zich de handen* kan ‘een couleur locale’ of solidariteit indexeren in het Heerlense Nederlands, gesproken in een stad die in de tijd van het onderzoek als Hollands gezien en beleefd werd maar als iets van ‘vroeger’ of ‘plattelands’ in Montfort. Deze kennis is te achterhalen als het interdisciplinair onderzoek naast de talige vorm, ook de context en de taalideologie in samenhang bestudeert. Dit vereist een herzien van gevestigde concepten en methoden van onderzoek waardoor de sterke kanten van zowel taalkundig, sociolinguïstisch als antropologisch onderzoek elkaar kunnen aanvullen en versterken (Cornips, de Rooij & Stengs 2012).

Figuur 3 *Hij wast zich de handen* in percentages, groen representeert de oudere en donkerrood de jongere sprekers.¹⁰

5. Constructie van Limburgse identiteit

(Nederlands) Limburg is een unieke casus om taal als bindmiddel voor de processen van regionale, sociale en etnische identificaties te onderzoeken omdat Limburg een meertalig krachtenveld is waar naast Nederlands en dialect ook Engels, Duits, Frans, Italiaans, Moluks/Maleis, Spaans, Arabisch, Turks, Servisch, Kroatisch, Bosnisch, Berber, Roemeens, Dari, Pools en Papiaments gesproken wordt (Extra 2004: 129). Bovendien heeft het dialect een grote vitaliteit. Recent claimen ongeveer zo'n 900.000 mensen of 75% van de bevolking in Limburg een Limburgs dialect te spreken (Driessen 2006: 103, Extra 2004). Bovendien is identificatie met Limburg pas vrij recent mogelijk en staan daartoe vele talige bronnen ter beschikking. De territoriale grenzen van de huidige provincie zijn ontstaan tussen 1815 en 1839 (Orbons & Spronck 1966[2009]: 43). Voor 1815 bestond de naam Limburg nog niet voor dit gebied en voor 1839 bestond de provincie Limburg nog niet in de huidige afbakening. Dit weerlegt haarscherp het idee dat zoiets als een Limburgse identiteit al van oudsher bestaan heeft. In de negentiende eeuw identificeerde men zich bovendien niet met Limburg maar wel met eigen dorp of stad (Orbons & Spronck 1966[2009]).

5.1 De geconstrueerde tegenstelling Holland-Limburg

De inwoners van de nieuwe provincie konden zich uiteindelijk als Limburger identificeren omdat zij in het proces van Limburger worden ook tegelijkertijd Nederlander werden (Knotter 1992, 2011). Knotter spreekt dan ook over een proces van negatieve integratie. Identificaties als 'Limburger' werden mogelijk in oppositie met 'de Hollander'. In die tegenstelling kon men culturele praktijken, waardoor men zich als verschillend van de 'Hollander' beleefde, als eigen en uniek bestempelen en zich zo tegelijkertijd van de Hollander distantiëren. Thijs Wöltgens verwoordde zijn beleving over deze tegenstelling waarin hij de Limburger als zeer passief voorstelt als volgt (Wöltgens 1995: 19):

'(Toch is) het idee van 'Limburgers' [is] een constructie achteraf. Anderen hebben ons tot Limburgers gemaakt. Die anderen zijn allereerst de 'Hollanders'. Zij hebben onze identiteit gecreëerd. Wij waren wingewest, zij de republiek. Wij waren Katholiek, zij Calvinistisch. Wij waren onderdanen, zij hadden de macht. En na de ontwikkeling van de mijnindustrie: wij waren ondergronds en zij commandeerden vanuit veilige kantoren. Deze tegenstellingen, het verzet tegen de Hollanders, heeft het verschijnsel Limburger opgeleverd.'

Uit deze passage blijkt ook hoe in de beleving van Wöltgens de tegenstelling tussen Holland en Limburg aanwezig blijft, maar telkens door de tijd heen nieuwe vormen en uitdrukkingen krijgt. Kijkend naar de historische context in de vroege negentiende eeuw is taal wel zeer waarschijnlijk een attribuut geweest in de geconstrueerde tegenstelling tussen Limburg en Holland. Na toetreding tot het Koninkrijk in 1815 kreeg het nieuwe gebied Limburg te maken met het besluit van koning Willem I die het Nederlands als officiële taal in geheel Limburg voorschreef. Ambtenaren die vanaf 1 januari 1823 niet over voldoende kennis van het Nederlands beschikten, moesten naar de Waalse en/of Duitse gebieden overgeplaatst worden. Hennequi, de burgemeester van Maastricht die in die tijd uitsluitend het Frans beheerste, schreef koning Willem I dat hij afstand deed van zijn functie. Het gesproken Nederlands c.q. ‘Hollands’ was in Limburg onbekend, omdat iedereen het lokale dialect sprak en de bovenlaag in meer formele domeinen het Frans en/of Hoogduits gebruikte al naargelang waar men woonde.¹¹ Het kan niet anders dan dat het Nederlands met Holland en het dialect met de lokale gemeenschap geassocieerd werd.

5.2 Stereotypering

Vaak is stereotypering en in het slechtste geval vooroordelen de grondslag van groepsidentiteiten (Knotter 2009). En in dit proces kunnen taal- en cultuurelementen gepolitiseerd worden. Wilders deed dit bij zijn presentatie van de kandidatenlijst van de PVV van de provinciale Staten in 2010 met de leus ‘geen halal, maar zuurvlees! Geen moskee, maar carnaval! Geen preken van haatimams, maar buutreedners!’.¹²

Hij doelde hier op een Limburgse identiteit, maar een dergelijke identiteit is geen etiket dat ‘iemand’ op basis van waargenomen gemeenschappelijke cultuurelementen zoals dialect, zuurvlees en carnaval aan een groep van buitenaf kan toeschrijven. Het is de groep zelf die de cultuurelementen als kenmerkend en afbakenend voor het saamhorigheidsgevoel in de provincie moet herkennen en beleven (Wijers 2009: 132). Bovendien is elke oppositie weer ingebed in een ruimere oppositie. Iemand voelt zich van een bepaalde wijk of straat in Venlo, maar ook van Noord-Limburg, Limburg, van Nederland, Europa en zo verder. Bovendien interageren regionale met sociale en etnische identificaties.

Vanuit die inbedding is de Limburgse identiteit niet eenduidig. Er bestaan in de beleving van de inwoners verschillen binnen een dorp of stad, als wel tussen de diverse dorpen en steden, en er bestaat vooral een noorden en een zuiden van de provincie (Knotter 2009 en Wijers 2009). Limburg is zo uniek omdat al die verschillen talig worden beleefd. De ‘zachte’ en

'langgerekte' klanken van de Zuid-Limburger, verwijzen via een complex proces van betekenisgeving naar de op de vruchtbare löss gemoedelijk levende Zuid-Limburger terwijl de 'harde' uitspraak van medeklinkers naar de hardwerkende Noord-Limburger op de kale zandgronden verwijzen. In deze processen zijn verschillen tussen dialecten nooit waardevrij en nooit zonder sociale betekenis.

6. Gevolgen van globalisering

Limburg, Nederland en gebieden elders in de wereld zijn de laatste twee decennia ingrijpend en zichtbaar veranderd door het proces van globalisering. Globalisering is natuurlijk niet nieuw, dat blijkt bijvoorbeeld wel uit de geschiedenis van de voormalige Oostelijke Mijnstreek. Nieuw is echter wel de intensiteit, schaal, grootte en onvoorspelbaarheid van culturele en talige ontmoetingen die nu overal plaatsvinden met grote gevolgen voor processen van identiteitsvorming (Blommaert 2010, Jacquemet 2005, Van de Beek & Gageldonk 2012). In een tijd waarin een moderne samenleving mobiliteit impliceert (vgl. Duyvendak 2011) is taal geen geïsoleerd fenomeen.¹³

In de dominante nationale context wordt Limburg gezien en beleefd als de periferie van Nederland en Limburg is dan ook een goede casus voor een regio als zovele in Europa waarin de laatste decennia minderheidstalen van belang zijn in het steeds nadrukkelijker vormgeven van regionale identiteiten zoals het Bretons in Frankrijk, het Welsh in Groot-Brittannië, het Corsicaans in Frankrijk of het Catalaans in Spanje (Extra & Gorter 2001: 10).

De hernieuwde aandacht voor het regionale hoeft geen nostalgisch of wanhopig antwoord te zijn op de geografische mobiliteit, de toegenomen heterogeniteit van de lokale demografie en economische wijzingen die globalisatie met zich meebrengt. De aandacht voor het regionale is het onvermijdelijke resultaat van het proces van globalisatie (Johnstone 2004, 2010, 2011). In dit proces gaan dialecten steeds meer op elkaar en meer op de overkoepelende standaardtaal lijken (Auer e.a. 2005, Cornips & Corrigan 2005b). Er ontstaat een taalcontinuüm waarin dialecten en het Nederlands elkaar ingrijpend beïnvloeden (Giesbers 1989). Maar, in dit talig naar elkaar toegroeien, vindt ook het tegengestelde plaats. Sprekers vergroten talige kenmerken uit die zij als eigen voor hun 'plek' beschouwen en cultiveren die. Van dat laatste zou een zin als *Hij wast zich de handen* in het Nederlands van Heerlen een voorbeeld kunnen zijn.

Globalisering is een algemeen proces dat de condities aanreikt die zowel tot dialectvervlakking leiden als tot een verhoogd bewustzijn van

dialectverschillen die overblijven. Mensen spreken en schrijven meer over lokale verschillen dan voorheen en in dat praten en schrijven over lokale verschillen construeren groepen zich weer (Johnstone 2010, Gal & Irvine 1995). De laatste decennia is het dialect in Limburg en elders in Europa steeds meer zichtbaar bijvoorbeeld in de commodificatie ervan zodat dialecten deel gaan uitmaken van de wijze waarop een locatie zich aan zijn inwoners en anderen als ‘authentiek’, ‘echt’ en ‘uniek’ presenteert (Androutsopoulos 2011: 741). Dialectstereotyperingen helpen vaak om een bepaalde locatie symbolisch rijk te maken voor het ‘doen van lokale of regionale identiteit’.

7. Traditioneel versus nieuw taalgebruik

De traditionele media als lokale dagbladen, televisie en radio vertolken meer het dominante nostalgische perspectief op dialecten als kwetsbaar cultureel erfgoed, als dragers van orale tradities en als markeerders van traditionele lokale identiteiten (Cornips, Leerssen, de Rooij & Stengs 2009, Eckert 2008). De talige praktijken in dit domein zijn er vooral op gericht om het dialect dat als ‘authentiek’ en ‘zuiver’ ervaren wordt, te behouden door codificatie. Het is hier dat men ijvert voor woordenboeken, grammatica’s, dictees en een uniforme spelling van het dialect. Tegelijkertijd bieden nieuwe elektronische media aan gebruikers tal van nieuwe vormen van sociale interactie en culturele en talige productie en consumptie. Dit domein is een ‘plek’ waar jongeren aan een lokale traditionele basis kunnen ontsnappen en hun dialect in nieuwe betekenisvolle manieren kunnen vormgeven (Androutsopoulos 2006). In het proces van globalisatie komen naast het dialect ook Engels en andere talen als bronnen beschikbaar om nieuwe manieren van schrijven, spreken en zingen te creëren (Auer & Schmidt 2011: xii). De nieuwe media zijn een transnationaal platform waar alternatieve lokale identiteiten gecreëerd worden en waar jongeren onder elkaar telkens nieuwe normen creëren hoe ‘taal’ te produceren en te reproduceren (Jacquemet 2011, Leppänen 2011).

Ook in het spreken met elkaar laten recente ontwikkelingen in Europa zien dat jongeren in stedelijke omgevingen zoals in de Randstad, Berlijn, Kopenhagen, Londen, Oslo, Stockholm voor hun groepsidentificaties, nieuwe variaties en veranderingen aanbrengen (Hewitt 1986). In de stedelijke jongerenvariëteiten verdwijnt bijvoorbeeld het onzijdig grammaticaal geslacht en worden woorden als *meisje* en *huis* vaak gecombineerd met het bepaald lidwoord *de* in plaats van *het* (Cornips & Hulk 2008, 2013).

Dat talige veranderingen niet lukraak plaatsvinden, blijkt uit het feit dat precies dezelfde ontwikkelingen ook elders optreden die in dit kenmerk op het Nederlands grammaticaal systeem lijken zoals in de stedelijke jongerenvariëteiten van het Zweeds en Deens. In het Zweeds en Deens maakt het onzijdig lidwoord *et* 'een' plaats voor het zijdig lidwoord *en* 'een':¹⁴

Randstedelijk Nederlands		
Onzijdig	verdwijnt voor het zijdig lidwoord:	
<i>het</i> huis	<i>de</i> huis	
<i>het</i> meisje	<i>de</i> meisje	
Kopenhagen		
Onzijdig	verdwijnt voor het zijdig lidwoord:	
<i>et</i> job	<i>en</i> job	'een baan'
<i>det</i> der blad	<i>den</i> der blad	'die tijdschrift'
Stockholm		
Onzijdig	verdwijnt voor het zijdig lidwoord:	
<i>ett</i> bord	<i>en</i> bord	'een tafel'

Figuur 4 Het verdwijnen van het onzijdig lidwoord ten gunste van het zijdig lidwoord

Een tweede voorbeeld betreft zinnen die zeer incidenteel in de stedelijke jongerenvariëteit voorkomen als *Toen we hadden twee auto's* in plaats van *Toen hadden we twee auto's*. In deze zinnen staat het vervoegde werkwoord *hadden* niet langer op de tweede positie in de hoofdzin. Dit verschijnsel, namelijk dat het vervoegde werkwoord op de derde plaats staat in plaats van op de tweede plaats, komt in tegenstelling tot het Nederlands zeer veelvuldig voor in de stedelijke jongerenvariëteiten van het Duits, Zweeds en Noors. Grammaticale restricties worden dus opgeheven in identiteitswerk. Maar toch: hier zien we ook grammatica aan het werk. Deze volgorde kan alleen maar optreden indien op de eerste positie een bijwoord staat zoals *toen* en op een tweede positie een onderwerp in de vorm van een persoonlijk voornaamwoord als *wij*. Hoe het kan dat het Nederlands in zijn grammatica veel strikter is ten aanzien van dit verschijnsel dan de andere talen roept om een taalkundige verklaring (Freywald et al. 2013):

Utrecht
Toen we hadden twee auto's 'Toen hadden we twee auto's'
Berlijn
<i>Gestern</i> <i>isch</i> war Kudamm Gisteren ik was Kurfürstendamm 'Gisteren was ik op de Kurfürstendamm'
Oslo
<i>Egentlig</i> <i>jeg</i> syns det er bra på en måte Eigenlijk ik vind het is goed op een wijze 'Eigenlijk vind ik het goed op een bepaalde wijze'
Stockholm
<i>Nu ingen</i> kan terra mej längre Nu niemand kan terroriseren me langer 'Nu kan niemand me langer terroriseren'

Figuur 5 Het vervoegde werkwoord op de derde positie in de hoofdzin

Daarnaast zijn deze veranderingen interessant omdat ze laten zien dat het kenmerken zijn die een gelijke verandering ondergaan ongeacht de 'taal' waaraan we ze toeschrijven. Het roept de vraag op of deze ontwikkelingen zich ook voordoen in stedelijke omgevingen in Limburg waar het spreken van dialect van belang is.

Eveneens laten nieuwe ontwikkelingen zien dat jongeren in stedelijke omgevingen steeds meer aan 'veeltalen' doen net als ex-mijnwerkers die wat zij spreken Cité-Duits noemen, een hybride taalvariëteit geïnspireerd op het Nederlands, Duits en Maaslands dialect (Auer & Cornips 2012). Zij maken voor groepsidentificaties en voor het eigen maken van een plek gebruik van elementen die met diverse talen geassocieerd worden. Zij hoeven daarvoor niet noodzakelijkerwijs een grondige kennis van die talen te hebben. Ook beschouwen zij dit proces van 'veeltalen' niet als taalmenging (Polylinguaging', zie Jørgensen 2008, Jørgensen et al. 2011, Madsen et al. 2010, Rampton 2005). Het proces van 'veeltalen' maakt de gepercipieerde grenzen tussen talen en dialecten ongedaan. Dat de jongeren aan 'veeltalen' doen en hybride taalvariëteiten gebruiken, wil niet zeggen dat zij niet in staat zijn om het dialect of het Nederlands als een eentalige spreker te gebruiken. Het verschijnsel 'veeltalen' getuigt net als het eentalig spreken van een dialect of standaardtaal of van nieuwe taalvariëteiten van talige competenties.

Kinderen verwerven de functies en de sociale betekenis van talige vormen en combinaties ervan door in sociale activiteiten te participeren. Zo blijkt uit observatie in Valkenburg dat de zwemjuffrouw tegen een vijfjarige Nederlands spreekt zodra het kind het water ingaat, maar dialect zodra het kind het water uitkomt (Fijnault 2011). Uit observatie op een VMBO-school in Geleen blijkt dat docenten het dialect in een klassikale setting inzetten om grapjes te maken of om autoriteit te claimen en in een persoonlijke relatie om het vertrouwen van de leerling te wekken. Elke talige vorm ongeacht met welke taal of dialect het geassocieerd wordt, kan een specifieke functie en meervoudige sociale betekenissen krijgen en dienen in groepsidentificaties.

8. Het belang van de leerstoel ‘Taalcultuur in Limburg’

Het belang van de leerstoel ‘Taalcultuur in Limburg’ is groot. Enerzijds maakt de leerstoel de betrokkenheid van de universiteit met de regio zichtbaar, anderzijds wordt door de academische inbedding een brede visie ontwikkeld over hoe algemene processen een eigen vorm krijgen in de dynamische taalcultuur op het lokale niveau. Deze kennisoverdracht zorgt ervoor dat de Limburgse eigenheid het anekdotische, stereotype beeld overstijgt (Cornips, Leerssen, de Rooij & Stengs 2009). Vanuit de leerstoel is enerzijds onderzoek en kennisoverdracht mogelijk over hoe kinderen meerdere variëteiten als dialect en Nederlands verwerven en op welke wijze zij dit doen in vergelijking met zogenaamde eentalige kinderen. Anderzijds is kennisoverdracht en inzicht mogelijk over de functies en sociale betekenissen van hybride variëteiten en de talige competenties die daarvoor nodig zijn.

De erkenning van het Limburgs als streektaal door de Nederlandse overheid in 1997 onder deel II van het Europees Handvest voor regionale talen en talen van minderheden (Belemans 2009, Van Hout & Van de Wijngaard 2006) is van essentiële betekenis voor de emancipatie van het dialect als spreektaal. De Limburgse streektaal is niet taalkundig te definiëren maar wel sociaal-cultureel in die zin dat mensen zich door dat taalgebruik als een gemeenschap beleven, er waardering voor hebben en diepe gevoelens voor koesteren (Christensen 2009). Dit gemeenschapsgevoel is van niet van bovenaf te regelen. Voor een breed gedragen saamhorigheidsgevoel hoort van bovenaf geen normering thuis die kwalificaties als ‘zuiver’ of ‘fout’ dialect met zich meebrengt en die sprekers in- en uitsluit op basis van hoe iemand zijn of haar dialect spreekt of schrijft. Normering en bijbehorende kwalificaties vanuit de dominante domeinen karakteriseren sprekers en

dialect in stilstand, vastgeklonken aan één plek. Maar mensen zijn voortdurend in beweging en zijn meertalig. Om met de huidige ontwikkelingen mee te groeien in een spanningsveld van standaardisering van het Nederlands, hebben sprekers in alle rangen en standen én hun minderheidstalen alle ruimte, zelfverzekerdheid en plezier nodig om op alle manieren mee te kunnen bewegen. Onderzoek naar taalcultuur betekent onderzoek naar en aandacht voor de volledige talige rijkdom in Limburg. Hoe beter we ons met alle talige vormen in alle verscheidenheid kunnen identificeren, hoe vitaler de taalcultuur in Limburg.

Noten

1. De tekst is een bewerking van de rede uitgesproken bij de openbare aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de Universiteit Maastricht bij de capaciteitsgroep Letteren en Kunst van de Faculteit Cultuur- en Maatschappijwetenschappen op vrijdag 11 mei 2012. Deze bijdrage werd aanvankelijk aangeboden aan en werd bewerkt met het oog op publicatie in het inmiddels ter ziele gegane tijdschrift *neerlandistiek.nl*
2. Palmen, Connie. 1995. Vertalen is mijn woord. *Maatstaf* 9-10: 48-50.
3. Zie http://www.limburgsedialecten.nl/upload/176/Com_09-kaart-Limburgs-dialect_groot.png (geraadpleegd 11 mei 2012).
4. Zie voor het tegendeel Cornips (2012).
5. Zie voor discussie Leerssen (1999), Cornips, Jaspers & de Rooij (2013).
6. Zie bijvoorbeeld Barbiers, Cornips & van der Kleij (2002), Cornips & Corrigan (2005a).
7. Labov (1994), zie voor Limburg Cornips (1994) en Hinskens (1993)
8. Zie voor hier en onderstaande tekst Cornips, de Rooij & Stengs (2011), Jaspers (2005: 27-30) voor de Nederlandstalige context.
9. Zie http://www.telegraaf.nl/vrouw/psychologie/11001739/___Het_Brabants_het_sexiest___html (geraadpleegd 11 mei 2012).
10. Zie voor de kwantitatieve analyse Cornips (2013, 2014).
11. Kessels-van der Heijden (2002), Marynissen (2004). Naar schatting sprak slechts drie procent van de bovenlaag elders in Nederland het ABN (Van der Horst 1999).
12. Zie: <http://pvv.nl/index.php/component/content/article/36-geert-wilders/3777-speech-geert-wilders-presentatie-kandidatenlijst-ps-limburg.html> (geraadpleegd 11 mei 2012).
13. Zie Structuurschets leerstoel (2010).
14. Voor randstedelijk Nederlands, zie Cornips (2002, 2008); voor Kopenhagen, zie Quist (2008); voor Stockholm, zie Kotsinas (2001:150).

Bibliografie

Androutsopoulos, Jannis (2006). Introduction: Sociolinguistics and computer-mediated communication. In: *Journal of Sociolinguistics* 10(4), 419-438.

- Androutsopoulos, Jannis (2011). Language and space in media discourse. In: P. Auer & J.E. Schmidt (eds.), *Language and Space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*. Berlin, Mouton de Gruyter. p. 740-759.
- Auer, Peter (2005). Europe's sociolinguistic unity, or: A typology of European dialect/standard constellations. In: N. Delbecque, J. van der Auwera & D. Geeraerts (eds.), *Perspectives on variation*. Berlin, Mouton de Gruyter. p. 7-44.
- Auer, Peter & Jürgen Erich Schmidt (2011). Introduction. In: P. Auer & J.E Schmidt (eds.), *Language and Space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*. Berlin, Mouton de Gruyter.
- Auer, Peter & Leonie Cornips (2012, 16 december). Language from under ground. The construction of identity through hybridity. Lezing gepresenteerd op de NIAS-workshop.
- Auer, Peter, Frans Hinskens & Paul Kerswill (2005). The study of dialect convergence and divergence: methodological considerations. In: P. Auer, F. Hinskens & P. Kerswill (eds.), *Dialect change. Convergence and divergence in European languages*. Cambridge, Cambridge University Press. p. 1-50.
- Beal, Joan (2010). Shifting borders and shifting regional identities. In: C. Llamas & D. Watt (eds.), *Language and identities*. Edinburgh, Edinburgh University Press. p. 217-226.
- Bakkes, Pierre (1996). *Variatie en verandering in het Montforts. Taalstructurele en sociolinguïstische aspecten van een veranderend dorpsdialect*. Amsterdam, P. J. Meertens-Instituut.
- Barbiers, Sjef, Hans Bennis, Gunther De Vogelaer, Magda Devos & Margreet van der Ham (2005). *Syntactische Atlas van de Nederlandse dialecten (SAND), Deel I*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Barbiers, Sjef, Leonie Cornips & Sjef van der Kleij (2002). *Syntactic Microvariation* (red.). Meertens Instituut. <http://www.meertens.knaw.nl/projecten/sand/synmic/>.
- Barbiers, Sjef, Johan van der Auwera, Hans Bennis, Eefje Boef, Gunther De Vogelaer & Margreet van der Ham (2008). *Syntactische Atlas van de Nederlandse dialecten (SAND), Deel II*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Belemans, Rob (2002). *Eindrapport over de Limburg-enquête*. Leuven, KU Leuven.
- Belemans, Rob (2009). *Taal oftongval? De gespleten Limburgse kus, oraal erfgoed en taalpolitiek*. Brussels, Pharo.
- Bennis, Hans, Leonie Cornips & Marc van Oostendorp (2004). *Verandering en verloedering. Normen en waarden in het Nederlands*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Blommaert, Jan (2010). *The sociolinguistics of globalization*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Blommaert, Jan (2011). *Supervernaculars and their dialects*. Tilburg Papers in Culture Studies 9.
- Bree, Cor, van (1996). *Historische taalkunde*. Tweede druk. Leuven/Amersfoort, Acco.
- Brubaker, Rogers & Frederick Cooper (2000). Beyond Identity. In: *Theory and Society* 29, 1-47.
- Bucholtz, Mary & Kira Hall (2005). Identity and interaction: a sociocultural linguistic approach. In: *Discourse Studies* 7(4-5), 585-614.
- Bucholtz, Mary & Kira Hall (2008). All of the above: New coalitions in sociocultural linguistics. In: *Journal of Sociolinguistics* 12(4), 401-431.
- Chambers, Jack K. & Peter Trudgill (1998). *Dialectology*. Tweede druk. Cambridge University Press.
- Christensen, Ann-Dorte (2009). Belonging and Unbelonging from an Intersectional Perspective. In: *Gender Technology and Development* 13(1), 21-41.
- Cornips, Leonie (1994). *Syntactische variatie in het Algemeen Nederlands van Heerlen*. Ongepubliceerde dissertatie. Universiteit van Amsterdam, IFOTT 6.

- Cornips, Leonie (2002). Etnisch Nederlands in Lombok. In: H. Bennis, G. Extra & J. Nortier (red.). *Een buurt in beweging. Talen en Culturen in het Utrechtse Lombok en Transvaal*. Amsterdam, Stichting beheer IISG. p. 285-302.
- Cornips, Leonie (2003/2012). *Heerlens Nederlands. Taal in stad en land*. Heerlen, Gemeente Heerlen, bij gelegenheid van het uitvaren van de 62e Togh van het Gilde Blauw Sjuut.
- Cornips, Leonie (2006). Intermediate Syntactic Variants in a Dialect - Standard Speech Repertoire and Relative Acceptability. In: G. Fanselow, C. Féry, M. Schlesewsky & R. Vogel (eds.). *Gradience in Grammar. Generative Perspectives*. Oxford, Oxford University Press. p. 85-105.
- Cornips, Leonie (2008). Loosing grammatical gender in Dutch. The result of bilingual acquisition and/ or an act of identity? In: *International Journal of Bilingualism (Ethnolects? The emergence of new varieties among adolescents)* 12(1-2), 105-124.
- Cornips, Leonie (2012). *Eigen en vreemd. Meertaligheid in Nederland*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Cornips, Leonie (2013). Recent developments in the Limburg dialect region. In: Frans Hinskens & Johan Tældeman (eds.), *Language and Space An International Handbook of Linguistic Variation. Volume 3: Dutch*. Berlin/Boston, De Gruyter Mouton. p. 378-399.
- Cornips, Leonie (2014). Language contact, linguistic variability and the construction of local identities. In: Tor A. ÁfarlÍ & Brit Mæhlum (Eds.), *The sociolinguistics of grammar* Amsterdam, John Benjamins. p. 67-90.
- Cornips, Leonie & Karen P. Corrigan (2005a). Toward an integrated approach to syntactic variation: a retrospective and prospective synopsis. In: L. Cornips & K.P. Corrigan (eds.). *Syntax and Variation. Reconciling the Biological with the Social*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins. p. 1-27.
- Cornips, Leonie & Karen Corrigan (2005b). Convergence and Divergence in Grammar. In: P. Auer, F. Hinskens & P. Kerswill (eds.). *Dialect change. Convergence and divergence in European languages*. Cambridge, Cambridge University Press. p. 96-134.
- Cornips, Leonie & Aafke Hulk (2006). External and Internal Factors in Bilingual and Bidialectal Language Development: Grammatical Gender of the Dutch Definite Determiner. In: C. Lefebvre, L. White & C. Jourdan (eds.). *L2 Acquisition and Creole Genesis. Dialogues*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins. p. 355-378.
- Cornips, Leonie & Aafke Hulk (2008). Factors of success and failure in the acquisition of grammatical gender in Dutch. In: *Second Language Research* 24(3), 267-296.
- Cornips, Leonie & Aafke Hulk (2013). Late child acquisition and identity construction: variation in use of the Dutch definite determiners *de* and *het*. In: P. Auer, et al., *Language variation European Perspectives IV*. Amsterdam, John Benjamins Publishing. p. 57-67.
- Cornips, Leonie, Jürgen Jaspers & Vincent de Rooij (te verschijnen). The politics of labelling youth vernaculars in the Netherlands and Belgium. Multilingual urban sites. In: J. Nortier & B.A. Svendsen (eds.). *Structure, Activity and Ideology*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Cornips, Leonie, Joep Leerssen, Vincent de Rooij & Irene Stengs (2009). *Between Nostalgia and Subversion: Language, Language Difference, and the Construction of Cultural Heritage in Limburg*. NWO aanvraag Culturele Dynamiek.
- Cornips, Leonie & Vincent de Rooij (2013). Selfing and othering through categories of race, place, and language among minority youths in Rotterdam, The Netherlands. In: P. Siemund, I. Gogolin, J. Davydova & M. Schulz (eds.). *Multilingualism and language contact in urban areas: Acquisition - Development - Teaching - Communication*. Amsterdam, John Benjamins. p. 129-164.
- Cornips, Leonie, Vincent de Rooij & Irene Stengs (2012). Carnavalesk taalgebruik en de constructie van lokale identiteiten. Een pleidooi voor taalcultuur als onderzoeksveld. In: *Dutch Journal of Applied Linguistics (DuJAL)* 1(1), 15-40.

- Cornips, Leonie & Irene Stengs (2010). Regionale identiteit: het belang van het lokale voor de beleving van wie we zijn. In: *Idee: wetenschappelijk tijdschrift D66* 31(5), 10-13.
- Coupland, Nicolas (2002). Language, situation, and the relational self. In: P. Eckert & J. Rickford (eds.). *Style and sociolinguistic variation*. Cambridge, Cambridge University Press. p. 185-210.
- De Schutter, Georges, Boudewijn van den Berg, Ton Goeman & Thera de Jong (2005). *Morfologische Atlas van de Nederlandse dialecten (MAND), Deel I*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Dirkx, Merel (2012). *Verwerving van grammaticaal geslacht in Limburg. Door Nederlands eentalige, dialectsprekende en anderstalige kinderen*. MA-scriptie UvA/Meertens Instituut.
- Driessen, Geert (2006). Ontwikkelingen in het gebruik van streektalen en dialecten in de periode 1995-2003. In: *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen* 75, 103-113.
- Duyvendak, Jan Willem (2011). *The politics of home: belonging and nostalgia in Europe and the United States*. Palgrave, Basingstoke.
- Eckert, Penelope (2000). *Linguistic Variation as Social Practice*. Oxford, Blackwell.
- Eckert, Penelope (2004). Variation and a sense of place. In: C. Fought (ed.). *Sociolinguistic Variation. Critical reflections*. Oxford, Oxford University Press. p. 107-118.
- Eckert, Penelope (2008). Variation and the indexical field. In: *Journal of Sociolinguistics* 12(4), 453-476.
- Eckert, Penelope (2011). Who's there? Language and space in social anthropology and interactional sociolinguistics. In: P. Auer & J.E. Schmidt (eds.). *Language and Space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*. Berlin, Mouton de Gruyter. p. 163-178.
- Extra, Guus (2004). Taal en identiteit. De vitaliteit van minderheidstalen in vergelijkend perspectief. In: *Taal en Tongval* 56, 109-134.
- Extra, Guus & Durk Gorter (2001). Comparative perspectives on regional and immigrant minority languages in multicultural Europe. In: G. Extra & D. Gorter (eds.). *The other languages of Europe*. Clevedon, Multilingual Matters. p. 1-44.
- Fijnault, Charlotte (2011). 'Do rieen ze os van de sukke aaf!' Onderzoek naar de taalkeuze van dialectsprekende kinderen in Limburg. Masterscriptie Meertens Instituut/UU.
- Freywald, Ulrike, Leonie Cornips, Natalia Ganuza, Ingvild Nistov & Toril Opsahl (2013). Urban vernaculars in contemporary northern Europe: Innovative variants of V2 in Germany, Norway and Sweden. *Working Papers in Urban Language & Literacies*, Paper 119. London, King's College.
- Gal, Susan (2011). Language and political spaces. In: P. Auer & J.E. Schmidt (eds.). *Language and Space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*. Berlin, Mouton de Gruyter. p. 33-49.
- Gal, Susan & Judith T. Irvine (1995). The boundaries of languages and disciplines: How ideologies construct difference. In: *Social Research* 62(4), 967-1001.
- Giesbers, Herman (1989). *Code-switching tussen dialect en standaardtaal*. Ongepubliceerde proefschrift Universiteit van Nijmegen/P.J.-Meertens Instituut, Amsterdam.
- Goeman, Ton, Marc van Oostendorp, Pieter van Reenen, Oele Koornwinder, Boudewijn van den Berg & Anke van Reenen (2008). *Morfologische Atlas van de Nederlandse dialecten (MAND), Deel II*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Goossens, Jan & Jacques Van Keymeulen (2006). Geschiedenis van de Nederlandse dialectstudie. In: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie LXXVIII*, 37-97.
- Haugen, Einar (1997 [1966]). Language standardization. In: N. Coupland & A. Jaworksi (eds.). *Sociolinguistics. A reader*. New York, St. Martin's Press. p. 341-352.
- Heller, Monica (2011). Language as a process: a study on transnational spaces. In: P. Auer & J.E. Schmidt (eds.). *Language and Space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*. Berlin, Mouton de Gruyter. p. 724-740.

- Hermans, Ben (te verschijnen). Phonological features of Limburg dialects. Recent developments in Limburg. In: F. Hinskens & J. Taeldeman (eds.). *Language and Space: Dutch*. Berlin, Mouton de Gruyter.
- Hewitt, Roger (1986). *White talk black talk. Interracial friendship and communication amongst adolescents*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Hinskens, Frans (1993). *Dialect levelling in Limburg. Structural and sociolinguistic aspects*. Ongepubliceerd proefschrift, Universiteit van Nijmegen.
- Hymes, Dell (1974). *Foundations in sociolinguistics. An ethnographic approach*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- Irvine, Judith T. (2001). Style as distinctiveness: the culture and ideology of linguistic differentiation. In: P. Eckert & J. Rickford (eds.). *Style and sociolinguistic variation*. Cambridge, Cambridge University Press. p. 21-43.
- Jacquemet, Marco (2005). Transidiomatic practices: Language and power in the age of globalization. In: *Language and Communication* 25, 257-277.
- Jacquemet, Marco (2011). Language and transnational spaces. In: P. Auer & J.E. Schmidt (eds.). *Language and Space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*. Berlin, Mouton de Gruyter. p. 50-69.
- Jaspers, Jürgen (2005). *Tegenwerken, belachelijk doen. Talige sabotage van Marokkaanse jongens op een Antwerpse middelbare school*. Brussel, VUBPress.
- Johnstone, Barbara (2004). Place, Globalization and Linguistic Variation. In: C. Fought (ed.). *Sociolinguistic variation. Critical Reflections*. Oxford, Oxford Press. p. 65-83.
- Johnstone, Barbara (2010). Indexing the local. In: N. Coupland (ed.). *The handbook of language and globalization*. Malden (Mass.), Wiley-Blackwell. p. 386-405.
- Johnstone, Barbara (2011a). Language and Place. In: R. Mesthrie (ed.). *Cambridge Handbook of Sociolinguistics*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Johnstone, Barbara (2011b). Language and geographical space. In: P. Auer & J.E. Schmidt (eds.). *Language and Space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*. Berlin, Mouton de Gruyter. p. 1-17.
- Jørgensen, J. Normann (2008). *Languaging; Nine years of poly-lingual development of young Turkish-Danish grade school students, volume 1*. Copenhagen, University of Copenhagen.
- Jørgensen, J. Normann, Martha S. Karrebæk, Lian Malai Madsen & Janus Spindler Møller (2011). Polylinguaging in superdiversity. In: *Language and superdiversities* 13(2), 23-38.
- Joseph, John (2010). Identity. In: C. Llamas & D. Watt. *Language and identities*. Edinburgh, Edinburgh University Press. p. 9-17.
- Kessels-van der Heijde, Marina (2002). *Maastricht, Maestricht, Mestreech. De taalverhoudingen tussen Nederlands, Frans en Maastrichts in de negentiende eeuw*. Hilversum, Verloren.
- Knotter, Ad (2009). *Dit is Limburg. Opstellen over de Limburgse identiteit* (red.). Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, Waanders Uitgeverij.
- Knotter, Ad (2009). Limburg bestaat niet. Paradoxen van een sterke identiteit. In: Ad Knotter (red.). *Dit is Limburg!* p. 263-277.
- Knotter, Ad (2011). Regional character and regional stereotypes: some thoughts about their construction in Dutch Limburg. Lezing gehouden tijdens NIAS symposium 'Constructie van locale identiteit door taal en cultuur'. Wassenaar, 1 December.
- Kotsinas, Ulla-Britt (2001). Pidginization, creolization and creoloids in Stockholm, Sweden. In: N. Smith & T. Veenstra (eds.)? *Creolization and Contact*. Amsterdam, John Benjamins. p. 125-156.
- Kroon, Sjaak & Ton Vallen (2004). *Dialect en school in Limburg* (red.). Amsterdam, Aksant Academic Publishers.
- Kroskrity, Paul V. (2000). *Regimes of language: ideologies, politics and identities*. Santa Fe, School of American Research Press.

- Labov, William (1966). *The social stratification of English in New York City*. Washington, Center for Applied Linguistics.
- Labov, William (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- Labov, William (1994). *Principles of linguistic change. Internal factors*. Oxford, Blackwell.
- Leerssen, Joep (1999). *Nationaal denken in Europa. Een cultuurhistorische schets*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Leppänen, Sirpa (2011). Linguistic and generic hybridity in web writing. The case of fan fiction. In: M. Sebba, M. Shahrzad & C. Jonsson (eds.). *Language Mixing and Code-switching in Writing: Approaches to Mixed-language Written Discourse*. London, Routledge. p. 233-254.
- Madsen, Lian Malai, Janus Spindler Møller & J. Normann Jørgensen (2010). Street language and integrated. In: L.M. Madsen, J.S. Møller & J.N. Jørgensen (eds.). *Language use and enregisterment among late modern urban girls. Ideological constructions and enregisterment of linguistic youth styles*. Copenhagen studies in bilingualism, vol. 55. University of Copenhagen.
- Marynissen, Ann (2004). Limburgers worden Nederlanders? Over de vernederlandsing van het zuid-oosten van Nederlands Limburg (1789-1935). In: *Taal & Tongval* 17, 64-85.
- Mathijssen, Marita (2011). *De Limburger als de ander*. Letterkundig Centrum Limburg.
- Milroy, James (2001). Language ideologies and the consequences of standardization. In: *Journal of Sociolinguistics* 5, 530-555.
- Notten, Jan G.M. (1988). *De chinezen van Nederland*. Tweede herziene druk. Valkenburg, Valkdrukk BV.
- Orbons, Piet & Lou Spronck (1966 [2009]). Limburgers worden Nederlanders. Een moeizaam integratieproces. In: A. Knotter (red.). *Dit is Limburg. Opstellen over de Limburgse identiteit*. Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, Waanders Uitgever. p. 33-60.
- Palmen, Connie (1995). Vertalen is mijn woord. In: *Maatstaf* 9-10, 48-50.
- Paulissen, Saskia (2011). *Taalgebruik onder Limburgse jongeren*. MA-Stageverslag. Meertens Instituut/UvA.
- Preston, Dennis R. (2002). Language with an attitude. In: J. Chambers, et al. *The Handbook of Language Variation and Change*. Malden, Blackwell. p. 40-66.
- Quist, Pia (2008). Sociolinguistic approaches to multiethnolect. In: *International Journal of Bilingualism (Ethnolects? The emergence of new varieties among adolescents)* 12(1-2), 43-62.
- Quist, Pia (2011). Untying the language-body-place connection: A study on linguistic variation and social style in a Copenhagen community of practice. In: P. Auer & J.E. Schmidt (eds.). *Language and Space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*. Berlin, Mouton de Gruyter. p. 632-648.
- Rampton, Ben (2005 [1995]). *Crossing: Language and ethnicity among adolescents* (Second Edition). Manchester, St. Jerome Publishing.
- Silverstein, Michael (1985). Language and the culture of gender. In: E. Mertz & R. Parmentier (eds.). *Semiotic Mediation*. New York, Academic Press. p. 219-259.
- Structuurrapport bijzondere leerstoel 'Taalcultuur in Limburg' (2010. in te stellen door de Provincie Limburg bij de Faculteit Cultuur- en Maatschappijwetenschappen van Maastricht University.
- Van de Beek, Johan & Paul Gageldonk (2012). *Het onbehagen: een zoektocht naar de Limburgse ziel*. Sittard, Media Groep Limburg.
- Van der Horst, Joop & Kees (1999). *Geschiedenis van het Nederlands in de twintigste eeuw*. Den Haag, SDU.
- Van Hout, Roeland & Ton van de Wijngaard (2006). *Lang leve de dialecten. Streektaalbeleid in Nederland* (red.). Maastricht, Raod veur 't Limburgs/Uitgeverij TIC.
- Venner, Jos (2001). *Geschiedenis van Limburg. Deel II*. Maastricht, LGOG.

- Wijers, Carla (1995). *Prinsen & clowns in het Limburgse narrenrijk. Het carnaval in Simpelveld en Roermond 1945-1992*. Amsterdam, P.J. Meertens-Instituut.
- Wijers, Carla (2009). In één hand de rozenkrans, in de andere hand een glas bier. De Limburgse identiteit onder de loep. In: Ad Knotter (red.). p. 127-150.
- Wöltgens, Thijs (1995). De Limburgse waarheid. In: *Maatstaf* 9-10, 19.

Over de auteur

Leonie Cornips is onderzoeker aan het Meertens Instituut (KNAW) en bijzonder hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de Universiteit Maastricht, Faculteit Cultuur- en maatschappijwetenschappen.

© 2013 Cornips / Amsterdam University Press.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/2.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.